

Úvod do práva životního prostředí

LS 2019/2020

Katedra SKE, FHS UK, Praha-Jinonice

Doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

1.Téma

17.2.2020

Úloha práva v ochraně životního prostředí

- Právo životního prostředí je samostatná právní, pedagogická a vědecká disciplína, prolíná se však i s jinými právními obory.
- Výuka na veřejných vysokých školách v ČR i v zahraničí
- PŽP je součástí práva veřejného, i když se v něm objevuje i právo soukromé.
- Právo neupravuje životní prostředí, ale chování lidí k němu. V přírodě platí a fungují biologické, chemické a fyzikální zákony a zákonitosti, které i právo musí respektovat. PŽP je úzce provázáno s vědou a technikou.
- PŽP je soubor právních norem, jejichž cílem je ochrana ŽP před negativními vlivy lidských činností, resp. zajištění udržitelného využívání ŽP člověkem prostřednictvím pravidel chování. Předmětem jsou právními normami upravené společenské vztahy, **hlavní cíl: zajištění ochrany ŽP a lidského zdraví.**

Životní prostředí

- § 2 zákona č.17/1992 Sb., o životním prostředí:
- ŽP = vše co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy, energie.
- Význam definice pro další témata
- Příroda a krajina, včetně biodiverzity, není z pohledu platné právní úpravy totéž co „životní prostředí“, nelze je tedy směřovat!! Jsou to složky jakožto součásti životního prostředí.

Stav životního prostředí v ČR (dostupné k 2018)

Vždy dva roky dozadu (obtížný proces sběru, vyhodnocování a vyhledávání dat)

- Informace o stavu životního prostředí:
- https://www.mzp.cz/cz/zpravy_o_stavu_zivotniho_prostredi_publicace
- https://www.mzp.cz/cz/zivotni_prostredi_zpravy_vsechny_kraje
- https://www.mzp.cz/cz/statisticka_rocenka_zivotniho_prostredi_publicace

Pojmy

- § 9 zákona o životním prostředí
- Ochrana ŽP= činnosti, jimiž se předchází znečišťování nebo poškozování ŽP nebo se toto znečišťování nebo poškozování omezuje a odstraňuje.
- Defenzivní část - prevence
- Ofenzivní část – náprava, zlepšení

Pojmy

- § 8 zákona o životním prostředí
- **Znečišťování a poškozování životního prostředí**
- **(1)** Znečišťování životního prostředí je vnášení takových fyzikálních, chemických nebo biologických činitelů do životního prostředí v důsledku lidské činnosti, které jsou svou podstatou nebo množstvím cizorodé pro dané prostředí.
- **(2)** Poškození životního prostředí je zhoršování jeho stavu znečišťováním nebo jinou lidskou činností nad míru stanovenou zvláštními předpisy.
- Shody a rozdíly (věcný pohled x právní pohled)

Vývoj stavu ŽP

- Antropocén (Paul Crutzen)
- Stav životního prostředí na planetě Zemi se neustále postupně zhoršuje, a to vlivem činnosti lidské populace zejména v 19.až 21.století
- 1) prostorové nároky: růst lidské populace a jejich nároků na prostředí
- 2) nároky na spotřebu: stále se zvyšující nároky na uspokojování lidských potřeb
- 3) znečišťování: enormní růst průmyslové výroby, dopravy a energetiky a jejich dopady na ekosystémy=zvyšování skleníkového efektu (oteplování planety)
- 4) nadměrné, nešetrné čerpání přírodních zdrojů

Globální problémy lidstva

- Nemoci, hlad, nedostatek přístupu k pitné vodě, populační exploze, urbanizace,

- **Ale i špatný stav životního prostředí (globální environmentální problémy):**

1) Globální problémy spojené s atmosférou:

- Narušení klimatického systému Země
- Narušení ozonové vrstvy Země
- Lokální a regionální znečištění ovzduší;

2) Globální ohrožení biologické diverzity – genetické, druhové, ekosystémové základny rostlin a živočichů;

3) Ohrožení vod (-nedostatek pitné vody, -znečišťování vod, -vysoušení vodních ekosystémů,

4) Poškozování půdy, jako např. eroze, desertifikace, deforestace, kontaminace chemickými látkami a přípravky a anorganickými hnojivy

5) Riziková nakládání s nebezpečnými odpady: plynné (emise toxických látek), tekuté (odpadní vody, závadné látky) a tuhé (toxické, radioaktivní a jiné odpady);

6) Nadměrné čerpání neobnovitelných zdrojů (nerostné suroviny) i obnovitelných (živé organismy, voda), zábory zemědělské půdy pro stavební účely

Vývoj přístupů k ochraně ŽP

- Od 60.let 20.stol.sílí snahy lidstva o společnou ochranu ŽP pro současné i budoucí generace – úloha vědy, mezinárodních nevládních organizací, vnitrostátních spolků a informačních médií
- Ekologické havárie jako spouštěč mezinárodních vyjednávání o dohodách k ochraně životního prostředí
- Konference OSN o životním prostředí a udržitelném rozvoji: zejména 1972, 1992, 2000, 2002, 2012

Vývoj přístupů k ochraně ŽP a vznik práva ŽP v ČR

- * Do 20. století téměř žádná ochrana, ani faktická ani právní
- * 20.století= nejprve jen ochrana lesa, vybraných přírodních památek a rezervací, zvěře, později ochrana vody, půdy
- * Komunistický (1948 -1989) politický a ekonomický model však měl ochranu ŽP v podstatě za okrajovou záležitost, důležitější bylo čerpání nerostných zdrojů a výroba, postupný vznik některých složkových zákonů, ale v praxi téměř nevymahatelné.
- * Prakticky neexistovaly zákony regulující znečišťování ovzduší a dále zákony regulující tzv.zdroje ohrožování ŽP a lidského zdraví (např.odpady, chemické látky, ionizující záření, hluk)
- * Československo nepodepsalo téměř žádné mezinárodní úmluvy na ochranu ŽP

Bedřich Moldan a kol. Životní prostředí České republiky. Vývoj a stav do konce roku 1989. Academia Praha 1990. ISBN 80-200-0292-8.

Vývoj přístupů k ochraně ŽP a vznik práva ŽP v ČR

- * Od konce 60.let snaha o teoretické odůvodnění vzniku oboru právo životního prostředí – prof.Boleslav Pospíšil, doc.Zdeněk Madar
- * Od počátku 90.let systematická ochrana celého životního prostředí jako veřejný zájem všech subjektů : státu, územních samosprávných celků, fyzických a právnických osob, atd.
- * vznik systému práva životního prostředí jako samostatného právního odvětví, podíl prezidenta Václava Havla
- * Od počátku 90.let 20.st.: zavedeny mezinárodní standardy ochrany životního prostředí z mezinárodních úmluv
Koncept „trvale udržitelného rozvoje“ - § 6 zákona o ŽP, preambule Ústavy a Listiny ZPS – ohled i na budoucí generace
- Od roku 2004 ČR členem EU, nutnost harmonizace, plnění závazků

Vývoj přístupů k ochraně ŽP a vznik práva ŽP v ČR

- Od roku 2010: přes vnější deklarace jednotlivých vlád chránit ŽP zřetelná tendence podpory průmyslu, dopravy a stavebnictví na úkor ochrany životního prostředí a lidského zdraví (ovzduší na Ostravsku, zástavba zemědělské půdy, změny územních plánů na Šumavě, zcivilňování vojenských újezdů, prolamování těžebních limitů, odstranění účasti veřejnosti v řízeních dle stavebního zákona, atd.)
- Od 2018 příprava nových stavebních předpisů spojených s omezováním ochrany životního prostředí

2018-20XX ??

- Vláda Andreje Babiše
- Připravovaná legislativa namířena proti ochraně životního prostředí a proti ochraně veřejných zájmů
- Viz řada odborné literatury
- Např. Stejskal, V.: **Opravdu hodlá stát rezignovat na plnění povinností z čl. 7 Ústavy ČR?**
- **In České právo životního prostředí č.1/2019 (51), str.7 a n.**
- www.cspzp.com

Příprava nového stavebního zákona

- **Věcný záměr návrhu nového stavebního zákona** (červen 2019 vláda schválila) – připravovaný soukromou AK na objednávku Hospodářské komory ČR pro Ministerstvo pro místní rozvoj=privatizace legislativního procesu) **zatím se snaží ochranu ŽP v územním řízení, ale i v jiných řízeních (např. stavební) zlikvidovat**, totéž návrh novely zákona č. **416/2009 Sb., o urychlení výstavby dopravní, vodní a energetické infrastruktury a infrastruktury elektronických komunikací**
- **Návrh nového stavebního zákona hájí pouze soukromé zájmy, nikoliv veřejné, zatím nejde ani o kompromis!!!**
- **Základní problém: navrhuje se tento princip:**
- Záměr, k jehož uskutečnění je potřeba povolení nebo souhlas nebo závazné stanovisko orgánu ochrany přírody podle zákona č.114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, lze provést bez tohoto povolení nebo souhlasu nebo závazného stanoviska.
- **Můj názor:** Stát by se dostal do rozporu s čl.7 Ústavy

Dokument: Státní politika životního prostředí na léta 2012-2020

https://www.mzp.cz/cz/statni_politika_zivotniho_prostredi

Obsah:

○ Základní cíle, priority a východiska (stav ŽP)

Tématické oblasti:

- ochrana a udržitelné využívání zdrojů (priority voda a půda),
- ochrana klimatu a zlepšení kvality ovzduší,
- ochrana přírody a krajiny,
- prevence rizik (tzv.“bezpečné prostředí“).

○ Implementační část: opatření, gesce, termíny, způsob hodnocení

○ Nástroje

Nástroje státní politiky OŽP

- Nástroje ochrany ŽP = v obecném smyslu činnosti, které slouží k zajištění ochrany životního prostředí, uplatňují se v různých společenských oblastech
- 1) Nástroje mimoprávní – technické, přírodovědné, ekonomické, informační, vzdělávací
- 2) Nástroje právní – administrativní, koncepční, dobrovolné, kontrolní, sankční, nápravné (viz samostatná přednáška v semestru)

Platný systém PŽP

- **Úrovně: 1) národní, 2) unijní, 3) mezinárodní**
- **PŽP - Převážně veřejnoprávní normy**
- **PŽP – převážně hmotněprávní normy, pokud i procesní, pak jen jako speciální odchylka (např. EIA) od obecných režimů převážně veřejnoprávních norem z oblasti správního, ale i ústavního, trestního či finančního práva**
- **PŽP - V malé míře i oblast soukromého práva**
- **System PŽP (dělení stejné jako např. u správního práva):**
  - **A. Obecná část**
  - **B. Zvláštní část**
- **Podrobnosti viz následující slajdy**

System PŽP

- A. Obecná část –
- předmět, systém, prameny
- ústavní základy
- návaznost na mezinárodní a unijní PŽP,
- principy
- nástroje
- odpovědnost,
- institucionální zajištění veřejné správy

System PŽP

- B. Zvláštní část
- - prostředky průřezové ochrany (územní plánování, posuzování vlivu na ŽP, integrovaná prevence, poskytování informací, atd.
- - ochrana složek (ovzduší, voda, půda, organismy) a ekosystémů (les, příroda a krajina),
- - ochrana před zdroji ohrožování (odpady, záření, chemické látky, hluk, GMO, apod.)

Prameny práva ŽP

- 1) Mezinárodní úmluvy
- 2) Prameny práva EU (primární, sekundární) – viz učebnice kap.V.
- 3) České právní předpisy
  - I.Ústavní zákony a zákony obecného základu
  - II.Zákony týkající se organizace veřejné správy
  - III.Zákony týkající se odpovědnosti
  - IV.Zákony průřezové ochrany
  - V.Zákony složkové ochrany
  - VI.Zákony upravující nakládání se zvláštními zdroji ohrožení ŽP a lidského zdraví a života

Aktéři

v rámci právních vztahů na úseku ochrany životního prostředí

- A) orgány veřejné správy
- B) FO a PO vykonávající činnosti mající vliv na stav ŽP (znečišťují a využívají ŽP, vykonávají činnosti, ke kterým je třeba získat nejprve povolení)
- C) veřejnost (dotčené subjekty, není jim problém stavu ŽP lhostejný)
- Právním jsou upraveny především vztahy $A \leftrightarrow B$ a $A \leftrightarrow C$. Vztah $B \leftrightarrow C$ je upraven jen ve výjimečných případech (účast veřejnosti na řízeních, apod.).